

Prova pilot per a la incorporació de llibres electrònics (ebooks) a les biblioteques públiques del Sistema de Lectura Pública de Catalunya

ANTÒNIA CAPDEVILA / Cap de la Secció de Desenvolupament de la col·lecció

acapdevila@gencat.cat

JORDI GABALDÀ / Director Àrea TIC

jgabalda@gencat.cat

MERCÈ PALOMERA / Cap de la Secció de Serveis Digitals

mpalomera@gencat.cat

JOSEP VIVES I GRÀCIA / Cap del Servei del Sistema Bibliotecari de Catalunya

josepvives@gencat.cat

Resum

Segurament 2010 serà l'any de la introducció a Catalunya dels primers lectors de llibres electrònics a les biblioteques públiques. Durant el 2009, les biblioteques de la UPC i la UOC ja han iniciat una sèrie de proves pilot per analitzar la resposta dels usuaris davant d'aquesta nova tecnologia. De les notícies que es van rebent d'altres països del nostre entorn podem deduir l'alt grau d'acceptació dels llibres electrònics entre els usuaris.

Tot i això, és cert que ens trobem davant d'una tecnologia molt poc madura, i no només pel que respecta a la tecnologia en sí mateixa sinó també pel que fa a les col·leccions disponibles, sobretot en llengua catalana i castellana. Editors, bibliotecaris i consumidors observen el veí esperant algun moviment.

No tenim encara un estàndard definitiu ni per als lectors de llibres electrònics ni per als formats d'aquests objectes digitals, però, de fet ja es poden adquirir els primers models i col·leccions. Les biblioteques no poden quedar al marge d'aquesta nova forma d'accés i és per això que, tot i les incerteses, la Subdirecció General de

Biblioteques ha engegat un projecte pilot per a incorporar un total de 28 lectors en un nombre seleccionat de biblioteques del Sistema de Lectura Pública de Catalunya.

En aquest treball es fa una primera aproximació a la situació del llibre electrònic, es descriu el model de servei i negoci acordat amb el proveïdor per aquest projecte concret, les diferents col·leccions disponibles al nostre país i un estat de la tècnica pel que fa als lectors de llibres electrònics.

S'hi tractaran també els temes que encara queden oberts, models de negocis clars per a les biblioteques, falta de serveis específics per a la distribució i préstec de col·leccions de llibres electrònics a biblioteques, etc.

Paraules clau

biblioteques públiques, e-books, llibres electrònics, lectors de llibres electrònics

1. Introducció

No és cap novetat parlar de llibres electrònics i de biblioteques. Ja fa temps que les biblioteques universitàries catalanes van introduir importants col·leccions de llibres electrònics de proveïdor com ebray, Netlibrary o Safari Tech. Aquestes col·leccions de llibres electrònics s'ha distribuït fins ara en format html o pdf i es poden consultar mitjançant un ordinador i una connexió a Internet.

El 1997, però, el Medialab del MIT va inventar una nova tecnologia que ha fet possible el que ara anomenen "tinta electrònica" (*e ink*) (J.M. ; 2009). És conegut que l'inconvenient de la lectura de documents molt extensos en els formats tradicionals mitjançant un ordinador o dispositius tipus PDA és que provoquen la típica coïssor d'ulls, fet pel qual la majoria de persones quan han de llegir un document molt extens se l'acaben imprimint. Tampoc no sempre resulta molt fàcil la navegació ràpida dins del document (fullejar) o simplement subratllar o fer anotacions.

Les pantalles basades en la tinta electrònica no emeten llum, només la reflecteixen, tal com fa una pàgina de paper. Ara doncs, ja tenim la possibilitat de llegir documents electrònics mitjançant un dispositiu que, segons totes les opinions, senzillament no cansa la vista (Espejo ; 2009) o almenys provoca menys fatiga visual que els dispositius disponibles fins el moment.

Un altre inconvenient que s'ha donat com a fre de l'ús dels llibres electrònics és la seva poca portabilitat. Cal un accés mitjançant un ordinador i això d'alguna manera ens "lliga", és a partir d'aquí que les empreses tecnològiques comencen a investigar aparells de menor pes i de major autonomia que permetin un accés més ergonòmic i directe als llibres electrònics (Lesk ; 2005).

Com descriu Térmens (2007) per a les revistes en format electrònic, l'ús dels recursos electrònics queda mediatitzat per la interfície de consulta i la seva usabilitat, les pautes de lectura o les preferències personals de l'usuari en relació al paper o al format electrònic.

Podríem convenir una certa confusió al voltant de la definició de llibre electrònic (e-book) segons constaten Vasileiou, Hartley i Rowley (2009). Segons aquests autors, en els darrers anys s'ha renovat la definició de què és un llibre electrònic tenint en compte quatre característiques principals: suport, format informàtic, dispositiu i forma de lliurament. D'aquesta forma, una de les primeres definicions fou la d'Armstrong et al. (2002): *any piece of electronic text regardless of size or composition (a digital object), but excluding journal publications, made available electronically (or optically) for any device (handheld or desk-bound) that includes a screen*. Vasileiou i Rowley (2008), per la seva banda, ens proposen una definició en dues parts:

Part 1: An e-book is a digital object with textual and/or other content, which arises as a result of integrating the familiar concept of a book with features that can be provided in an electronic environment.

Part 2: E-books typically have in-use features such as search and cross reference functions, hypertext links, bookmarks, annotations, highlights, multimedia objects and interactive tools.

En la mateixa línia, Soules (2008) descriu fins a un total de 10 "tipus" d'objectes digitals que hem vingut anomenant fins ara *e-book*.

Haurem també de distingir si ens referim a llibres electrònics accessibles mitjançant un dispositiu o si parlem de l'aparell (el lector) en si mateix. Tal i com ho descriuen Kang et al. (2009) citant a Schilit (1999): *an E-book can be described as a new platform for accessing digital information that preserves the benefits of having electronic reading while providing many of the advantages of paper books*

Des de mitjans de 2009 fins ara s'han anat succeint als diaris catalans les notícies relatives a la imminent arribada d'aquests nous *gadgets* que tenen la intenció d'emular tan com sigui possible la lectura en paper. En molts mitjans s'anunciava la campanya de Nadal i Reis de 2009 com el tret de sortida de la generalització dels lectors de llibres electrònics com a regal preferit, cosa que demostraria l'èxit d'aquesta nova tecnologia entre els consumidors. De fet, Amazon ja ha confirmat que durant el Nadal de 2009 va vendre més llibres en format electrònic que en paper. Paral·lelament 2009 ha estat també l'any en què el mercat editorial català ha començat a oferir la venda dels primers llibres electrònics en català.

Sembla que s'han començat a superar les incògnites que fins ara es plantejaven i que impedièn la generalització d'aquest nou suport: la diversitat de formats, el preu del dispositiu de lectura, la disponibilitat de col·leccions i la protecció dels objectes digitals contra les còpies no autoritzades. Certament, tot i que ens trobem encara en el començament de l'evolució d'aquesta nova tecnologia, algunes biblioteques

catalanes com les de la UPC, la UOC i la UAB ja han començat a adquirir els primers lectors i col·leccions per a les persones usuàries del seu servei.

El desenvolupament d'aquest nou mercat ha estat seguit molt de prop des del començament tant des de la Subdirecció General de Biblioteques com per també d'altres unitats del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació com és el cas de l'Institut Català d'Indústries Culturals.

D'aquesta forma, la Subdirecció General de Biblioteques ha mantingut diversos contactes amb les editorials que estan liderant a Catalunya aquest desenvolupament i ha considerat la necessitat d'iniciar una primera prova pilot amb una doble finalitat: apropar aquest nou suport de lectura i informació a persones usuàries i professionals bibliotecaris i també donar suport mitjançant l'adquisició de llibres electrònics a aquestes editorials.

No se'ns escapa que encara queden temes oberts en relació a la implementació dels lectors de llibres electrònics a les biblioteques.: diversitats de lectors, pluralitat de formats per als llibres electrònics (ePub - *electronic publication* - , pdf., etc.), i el que segurament resulta més important per a les biblioteques, el model de negoci i servei.

Precisament per acabar definint algunes d'aquestes necessitats, la Subdirecció General de Biblioteques, va considerar que calia treballar conjuntament amb les editorials que han desenvolupat aquest nou negoci. Calia fer-los arribar les necessitats de les biblioteques i treballar conjuntament solucions tecnològiques i propostes de tarifació que permetin almenys anar obrint camí. L'avantatge de ser-hi des del començament és que té l'oportunitat de parlar directament amb els proveïdors i buscar solucions profitoses per ambdues parts.

Dit això, entenem que el mercat ofereix ja una sèrie de serveis i col·leccions que poden ésser utilitzats pels usuaris de les biblioteques catalanes. És a partir d'aquí que es va acordar amb les editorials contactades realitzar una primera fase d'introducció a les biblioteques públiques catalanes dels primers lectors i de les primeres col·leccions de llibres electrònics no especialitzats.

2. Metodologia

Com s'ha dit, en parlar de *llibre electrònic* cal tenir en compte si parlem de l'objecte digital o al dispositiu que en fa possible la lectura. En el cas de la prova que descrivim s'han treballat els dos aspectes.

Ens va semblar fonamental definir, des d'un primer moment, si el nostre objectiu havien de ser els aparells o les col·leccions. Després d'un procés d'anàlisi dels objectius de les biblioteques públiques es va concloure que en allò en què havíem

de fer incidència des de la Subdirecció General de Biblioteques era en l'adquisició de col·leccions de llibres electrònics. Fonamenten aquesta decisió diferents raons:

- En un futur no gaire llunyà els usuaris vindran amb el seu propi lector i allò que ens demanaran és accedir a col·leccions electròniques. Creiem que hi haurà un procés paral·lel a la que es va produir amb la generalització dels ordinadors portables. Es constata una més alta demanda de connexions wi-fi que no pas de préstec d'aquest tipus d'ordinadors.
- En l'adquisició de col·leccions electròniques es poden aplicar els principis de l'economia d'escala, és a dir, l'adquisició per separat de col·leccions electròniques resulta més cara que si aquestes col·leccions s'adquireixen per a més d'una biblioteca. La Subdirecció General de Biblioteques té dins de les seves competències donar suport a l'increment de les col·leccions de les biblioteques públiques municipals.
- És missió del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació impulsar la indústria editorial catalana, que com és sabut, és una de les principals indústries culturals del nostre país. Un mecanisme habitual de suport a les editorials és la subvenció als projectes editorials mitjançant l'Institut Català d'Indústries Culturals. Existeixen però altres mecanismes del Govern de Catalunya per a la indústria editorial com el SAB (Servei d'Adquisició Bibliotecària) i per descomptat, les adquisicions de fons editorials que es realitzen des de la Subdirecció General. En aquest sentit sembla indubtable que l'assignació de pressupostos ha d'anar dirigida també a potenciar les col·leccions de llibres electrònics, especialment de la indústria catalana i en català.

Dit això, però, cal considerar igualment que els aparells lectors de llibres electrònics estan encara molt poc generalitzats i és per aquest motiu que en aquesta primera acció sí que s'ha inclòs també la distribució d'aparells lectors.

El projecte, doncs, considera la distribució d'un total de 28 lectors de llibres electrònics entre una sèrie de biblioteques públiques de titularitat municipal de tot el territori, les tres biblioteques públiques gestionades pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació i la Biblioteca de Catalunya, que també participa en aquesta experiència.

La tria de les col·leccions ha estat també molt estudiada per tal de tenir en compte allò que el mercat editorial català ens podia oferir. És sabut que un lector de llibres electrònic pot llegir obres editades en diferents formats (ePub, pdf, txt, mobipocket, etc.). Les primeres iniciatives dutes a terme a Espanya, bàsicament a biblioteques universitàries, han incorporat obres en el format pdf, la majoria ja existents abans del naixement dels aparells lectors i moltes de les quals es troben en domini públic per la qual cosa es poden distribuir de forma gratuïta.

En el nostre cas, es va considerar que calia incloure col·leccions com a mínim en format ePub i en llengua catalana. En català per motius obvis i en format ePub perquè és un dels formats existents a l'actualitat que millor permetem expressar aquesta nova tecnologia basada en l'anomenada *tinta electrònica*. D'altra banda, Google i Sony ja han donat el seu suport a aquest format que es va convertir en l'estàndard oficial per l'International Digital Publishing Forum. Els formats "rivals" de l'ePub són el Mobipocket i l'Amazon Kindle. Aquest darrer el vam desestimar per tractar-se d'un format propietari d'Amazon que lliga les col·leccions a la seva botiga virtual i al seu lector (talment com va fer Apple al començament amb l'iPod.).

Tot i que en el moment d'escriure aquesta comunicació s'estan mantenint contactes amb d'altres editorials catalanes, els primers lectors que es rebran a les biblioteques que formen part d'aquesta prova pertanyen a l'editorial Edi.cat. Edi.cat és una xarxa d'editors independents catalans inicialment creada per Angle editorial, Bromera edicions i Cossetània edicions a la qual s'han anat adherint altres editorials del país per a la promoció conjunta dels seus fons en paper però també electrònics. De fet, és la primera iniciativa de la qual es va tenir coneixement a la Subdirecció General de Biblioteques mitjançant la premsa durant el 2009 i que ha anat avançant en paral·lel a d'altres com la del grup 36L (Cultura 03, Vicens Vives i Abacus) que lidera la plataforma Leqtor i que ofereix fons en català i castellà de diferents editorials.

En el moment de tancar aquesta comunicació, era previst que, a partir de l'oferta disponible, els lectors distribuïts incloguin la següent col·lecció:

- Un mínim de 100 títols d'actualitat de l'editorial Edi.cat en català en format ePub.
- Un mínim de 50 títols en castellà.
- Un mínim de 50 títols en anglès.

La persona usuària d'aquest servei rebrà, doncs, un lector amb les seves corresponents col·leccions ja carregades al dispositiu. En aquests moments no és possible oferir a Catalunya el servei de préstec de llibres electrònics per aquests tipus de dispositius. Per al préstec de llibres electrònics es requereix una plataforma específica i un DRM (*digital right management*) concret del qual encara no disposen les editorials catalanes. Sí que disposen de plataformes virtuals de venda directa a usuaris finals, però de moment el préstec mitjançant biblioteques, no és una realitat.

Certament això és un inconvenient. L'usuari que vol un títol determinat, pren en préstec el dispositiu lector amb tota la col·lecció (impedint l'accés a d'altres usuaris als altres títols de la col·lecció)

Es podria haver considerat la possibilitat de separar el préstec dels aparells lectors de les obres, de forma que la biblioteca carregués només les obres d'interès per a lector però això hagués implicat que a cada transacció de préstec la biblioteca

dediqués un temps excessiu a carregar i descarregar el lector. Cal tenir present que estem una fase pilot i que s'ha prioritzat posar a l'abast de la ciutadania aquest nou suport tot i les limitacions tècniques.

El Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació és conscient de la necessitat de disposar a Catalunya de serveis de préstec de llibres electrònics per aquests tipus de dispositius i és per això, que d'acord amb les editorials contactades està estudiant diferents possibilitats de les quals parlarem més endavant.

Pel que respecta al model de lector seleccionat, la tria ha estat relativament senzilla ja que s'ha optat per l'*iLiber Longshine*¹ que és el model que en el moment de fer la selecció disposava de menú en català.

Altres característiques del lector són²:

- Pantalla amb tecnologia eInk® que permet la lectura com si fossin lletres impreses sobre paper. El contrast i la nitidesa de la imatge admet la lectura tant a ple sol com des d'angles plans.
- Gruix de només 9 mm i un pes de només 174 grams, iLiber és més lleuger i petit que un llibre corrent, i fa possible llegir còmodament sense importar la magnitud de l'obra.
- Permet modificar la mida del text per adequar-lo a les necessitats visuals.
- En la seva memòria interna pot emmagatzemar més de 900 llibres i còmics en format electrònic.
- L'iLiber té una autonomia d'unes 8.000 girs de pàgina, per tant a una mitjana de lectura de 200 pàgines al dia, permet llegir durant 40 dies sense necessitat de recarregar la bateria.

¹ <http://www.longshine.de/longshine/products/ebook/sb/iliber.pdf>

² Per a qui vulgui una primera guia per endinsar-se en el món dels e-books li suggerim *Guía para comprar un ebook* de Tomás Cabecas, disponible a http://muycomputer.com/Laboratorio/Especiales/Guia-para-comprar-un-eBook/wE9ERk2XxDAfyocCPWOJzYGgJ_hd0iHDr-1SapzuFi57sv5slQGDk2vJWmJBPCDV



Per acabar aquest apartat afegirem que s'ha proposat a les biblioteques un termini màxim de préstec de 15 dies per a cada aparell i usuari. L'usuari haurà de signar un document conforme es fa responsable de l'aparell i la Subdirecció cedeix a l'ajuntament l'ús de l'aparell en règim de comodat en aquelles biblioteques que no són titularitat de la Generalitat de Catalunya.

En tractar-se d'una primera prova, la Subdirecció General de Biblioteques no catalogarà els títols al catàleg i el préstec de l'aparell, caldrà fer-lo de forma manual.

3. Metodologia per a l'avaluació de la prova pilot

Com s'ha dit, l'objectiu d'aquesta iniciativa és difondre entre les persones usuàries de les biblioteques públiques i la Biblioteca de Catalunya aquesta nova tecnologia i donar suport a les iniciatives que estan duent a terme les editorials catalanes. Ens cal, però, també conèixer quina actitud tenen els usuaris d'aquestes biblioteques enfront aquest nou suport. És per això que s'han dissenyat dos qüestionaris. El

primer haurà de ser omplert per les persones que hagin agafat en préstec els llibres electrònics i el segon pel personal de la biblioteca que hagi rebut el llibre electrònic.

Som conscients que en la recollida de les opinions és possible que es posin de rellevància molts dels problemes que actualment s'estan discutint públicament en relació al llibre electrònic però és precisament aquesta informació la que entenem que ens pot resultar d'utilitat per tal de definir un model de servei de llibres electrònics per a les biblioteques.

No existeixen massa dades publicades sobre introducció de llibres electrònics a les biblioteques públiques. Sí que són accessibles molts estudis d'usuaris sobre l'ús de col·leccions electròniques a les universitats, però bàsicament fan referència a documents accessibles mitjançant el PC. Aquí es tracta d'introduir llibres electrònics en un entorn de biblioteca pública i mitjançant l'ús d'aparells específics. Landoni i Hanlon (2006) sí que descriuen una experiència similar duta a terme a la ciutat de Glasgow entre els integrants de dos clubs de lectura de la biblioteca pública. L'estudi, realitzat al 2006, utilitzava com a aparell de lectura una PDA i segurament era previsible que els usuaris quedessin poc satisfets de l'experiència. Com s'ha dit, en el cas dels llibres electrònics, és determinant quin tipus d'aparell s'utilitza, i fins ara la tecnologia no ens havia facilitat un dispositiu capaç de competir amb el paper. La qüestió de la reducció o eliminació de la fatiga visual és un factor crític per a l'èxit del llibre electrònic.

Paral·lelament, l'avaluació final que es faci des de la Subdirecció General de Biblioteques hauria d'incloure una valoració sobre la rendibilitat econòmica del procés i la seva sostenibilitat futura. Cal tenir molt present en quina situació econòmica ens trobem i que la irrupció d'aquest nou suport no ve acompanyada de "nous" pressupostos per adquirir-los, de forma que el creixement dels recursos electrònics en els propers anys caldrà fer-los a partir de reduir les partides pressupostàries existents. Dir d'una altra forma, amb els mateixos recursos caldria arribar a un equilibri entre els llibres en paper i els llibres electrònics. Aquest equilibri només es podrà dur a terme amb un bon coneixement sobre l'acceptació dels nous suports i la seva utilització.

4. Model servei de negoci del llibre electrònic

Al nostre entendre, l'aparell lector de llibres electrònic ofereix tota una sèrie de prestacions que creiem de molt interès per a les biblioteques i els seus usuaris:

Per als usuaris:

- No caldrà desplaçar-se a la biblioteca per prestar un document si es troba en format electrònic. Serà possible fer el préstec mitjançant el web de la biblioteca. Això és molt important per a les persones amb dificultats de moviment, però també per a la majoria de població que no sempre es pot adaptar als horaris de les biblioteques. També, i molt important, l'usuari no s'ha de preocupar per retornar el document ja que automàticament és bloqueja el fitxer quan s'acaba el termini de préstec. És el que se'n diu obres *cronodegradables*.
- L'aparell ofereix la possibilitat de fer més gran o petita la lletra segons el gust de l'usuari, la qual cosa és de molta importància per a les persones amb problemes visuals o senzillament permet que tots adaptem el cos de la lletra segons la nostra comoditat evitant la fatiga visual.
- S'hi sumen altres avantatges dels llibres electrònics aplicables a totes les persones que en són usuàries: localització de paraules, possibilitat de disposar de molts documents en un mateix suport, etc.
- Alguns models inclouen també la possibilitat de poder escoltar els audiollibres. Res impedeix que els propers models ens permetin directament escoltar qualsevol document que incorporem.

Per a les biblioteques:

- El preu del llibre electrònic en aquests moments és sensiblement més baix que el llibre en paper. Segons les dades del Ministeri de Cultura, el 2007 el llibre en paper tenia un preu mitjà de 18 € (2008). Actualment, al mercat editorial que hem tractat podem trobar que el preu mitjà del llibre electrònic pot anar dels 5 al 14 euros. D'altres informacions parlen que els editors estan treballant amb la hipòtesi que el llibre electrònic costi el 70% de l'edició en paper i parteixen d'un preu del llibre en paper de 22€ i de fins a 15€ el digital (Alós ; 2009).
- Un dels inconvenients que tenia fins ara l'adquisició dels llibres electrònics és que tributaven un IVA del 16% mentre que els documents en paper ho

feien al 4%. Això era el resultat d'una (curiosa) interpretació de l'Agència Tributaria estatal que entenia els recursos electrònics com a prestació de serveis i no com a béns. Aquesta interpretació, certament, contradeia la pròpia definició de llibre segons la llei –també estatal– del llibre, la lectura i les biblioteques. Aquesta llei defineix el llibre amb total independència del seu suport. Sortosament, des del 4 de desembre, el Govern espanyol ha decidit d'aplicar el mateix IVA reduït del 4% també als llibres electrònics³. En el cas de les biblioteques això implica, de fet, una reducció en el preu final del document.

- El cost del tractament del llibre electrònic és sensiblement inferior a la versió paper ja que no cal foliar-lo, etiquetar-lo, identificar-lo amb un codi de barres, transportar-lo per al préstec interbibliotecari, emmagatzemar-lo en una prestatgeria i un futur dipòsit, etc.
- El préstec de llibres electrònics es basarà en un mecanisme que invalida el fitxer prestat un cop expirat el termini acordat, és a dir, no caldrà retornar físicament el fitxer a la biblioteca, amb la qual cosa tota la gestió dels préstecs vençuts queda superada.
- Com demostren experiències similars, la introducció dels formats electrònics a les biblioteques incrementa l'ús d'aquests serveis per part dels usuaris actuals i n'apropa de nous (Block ; 2007). Aquí cal que fem referència explícita a l'anomenada *generació Google*. S'anomena d'aquesta manera les persones nascudes després de 1993 o dit d'una altra manera, aquelles persones que no poden recordar com era el món abans d'Internet. Per a elles és habitual accedir a la música, el cinema o la informació mitjançant obres en suport mp3, avi, flv, pdf o avi i no a partir dels formats tradicionals que tenim a la biblioteca com CD, DVD i, segurament ben aviat, el paper. En aquest sentit, un informe de la University College London de 2008 considera que els llibres electrònics poden arribar a ser la següent història d'èxit en el món de l'edició i que, de fet, la generació Google està certament "afamada" per disposar d'aquest nou suport. La bibliografia professional ja detalla algunes experiències exitoses en algunes biblioteques universitàries. El 2008, la Texas A&M University va començar una prova similar (Clark, 2009). Varen iniciar el procés amb sis lectors i, atesa la demanda que es va generar, ràpidament van haver d'incorporar fins a un total de 18 Kindles.
- El llibre electrònic, per definició, pot ser indexat. Això obre unes possibilitats immenses que segurament transformaran l'anàlisi documental tal i com el

³ <http://www.noticiasdenavarra.com/2009/12/15/ocio-y-cultura/cultura/el-iva-de-los-e-books-baja-del-16-al-4>

coneixem ara. Els nostres sistemes d'informació ja no es basaran en les poques informacions de les quals actualment disposem (títol, autor, matèries, etc.) sinó que l'usuari podrà buscar pel text complet de tots els documents de la col·lecció i els nostres sistemes d'informació hauran de poder aplicar els índexs de rellevància adequats per oferir una llista de resultat amb els documents més rellevants.

El model ideal de servei per als llibres electrònics a les biblioteques, d'acord amb d'altres experiències anglosaxones seria el model en què l'usuari va a la biblioteca amb el seu propi lector i des dels ordinadors de la biblioteca –o des de casa si s'identifica com a usuari- s'hauria de poder descarregar en préstec el llibre electrònic que esculli a partir de la selecció feta per la biblioteca. Naturalment, això no exclou que les biblioteques disposin d'un nombre limitats d'aparells lectors per a que la no tinença d'aquest aparell no impedeixi d'accedir a la informació. És el mateix model de servei que tradicionalment s'ha vingut oferint als usuaris de les biblioteques posant al seu abast aparells de vídeos, televisió, reproductors de cassetts o discs compactes i més darrerament, ordinadors.

De fet, al 2003, Coyle ja apuntava la solució: *an online book sale requires the exchange of a "token" (credit card number) that can be verified as valid. The book is then transferred to the user's computer with certain protections in place that prevent the user from providing a usable copy to others. Change the credit card number to a library card number, add an expiration date to the protections that exist, and you have the beginnings of a library lending system.*

Tot i que com hem dit, a Catalunya encara no disposem d'aquesta tecnologia, ja existeixen empreses que l'ofereixen i biblioteques com la New York Public⁴ Library, la Réseau des médiathèques et bibliothèques de Montpellier Agglomération⁵ o la Universidad de Lima⁶ que presten obres mitjançant fitxers cronodegradables.

Val a dir que aquesta tecnologia no només permet la inclusió de llibres electrònics sinó que també fa possible el préstec de música i cinema pel mateix sistema.

⁴ <http://ebooks.nypl.org/374A495E-800B-441E-AC5B-46BFC30252D0/10/257/en/BrowseBooks.htm>

⁵ http://mediatheque.montpellier-agglo.com/48521618/0/fiche__pagelibre/&RH=1159291833487&RF=1212848485564

⁶ <http://webaloe.ulima.edu.pe/portaUL/inicio.jsp>

Una de les preocupacions de les empreses editorials per a la introducció del llibre electrònic és la còpia no autoritzada dels fitxers. No entrarem aquí a analitzar les causes de l'anomenada pirateria, només constatem que la preocupació dels editors causa retard en el desenvolupament d'aquesta tecnologia i per tant frena la seva introducció a les biblioteques.

La definició d'un model de negoci és una de les principals prioritats destacades per les editorials espanyoles d'acord amb un estudi realitzat per Ediciona⁷ el 2008. D'acord amb aquest informe, el 57'8% dels enquestats eren de l'opinió que davant el repte de la digitalització la definició del model de negoci era el més important i, de fet, no eren tant optimistes com la resta de col·legues europeus pel que respecta a la importància del llibre electrònic enfront el format tradicional.

La definició d'un model ja és un clàssic, igualment, entre els bibliotecaris. Vasileiou, Hartley i Rowley (2009) hi fan referència en els seus estudis i constaten que *there is a considerable amount of ignorance and misunderstanding about what e-book deals are on offer and what terms can be obtained from aggregators and publishers* i que els bibliotecaris estan més acostumats als models de preus de les col·leccions impreses que no pas als de les col·leccions electròniques. Dit això, aquests estudis també destaquen que les opcions preferides pels bibliotecaris són la compra o la subscripció.

Hem d'aclarir que aquests estudis es refereixen bàsicament a col·leccions de llibres o revistes electròniques accessibles des d'un ordinador. En el cas que ens ocupa, s'afegeix la necessitat de disposar d'un aparell lector (propietat de la biblioteca o de l'usuari) que ara, per ara, no és fenomen generalitzat. D'aquí, que calgui prestar tant els documents com els dispositius lectors.

⁷ <http://www.ediciona.com/>

5. Conclusió : línees de treball que s'obren en el marc del Sistema Bibliotecari de Catalunya

Durant el 2009, la Subdirecció General de Biblioteques va publicar les conclusions del procés participatiu *Imagina : les biblioteques del segle XXI*⁸. L'objectiu d'aquest treball era detectar les necessitats futures (ara presents) que professionals, usuaris i experts consideraven com a prioritàries. A partir de les seves consideracions es va elaborar un full de ruta de quines accions haurien de guiar les iniciatives de la Subdirecció General. Com no podia ser d'una altra manera, es recollia la necessitat d'impulsar l'accés a recursos electrònics a les biblioteques catalanes i la d' introduir els llibres electrònics.

Tradicionalment els recursos electrònics han estat molt més presents a altres tipologies bibliotecàries que no pas a la biblioteca pública. Cal dir que en el sector de la literatura científica, i per tant especialitzada, l'oferta ha estat sempre molt més abundant que l'oferta general destinada a la biblioteca pública. A més a més, cal considerar l'aspecte lingüístic ja que la biblioteca pública a Catalunya, necessàriament té la majoria dels seus documents en català o castellà i la producció és en aquests moments, predominantment en anglès.

En els darrers anys, emperò, les biblioteques públiques han anat adquirint una força considerable de recursos electrònics. Es constata amb la biblioteca electrònica⁹ que manté la Subdirecció General de Biblioteques i a la que poden accedir tots els usuaris de les biblioteques públiques de Catalunya a través dels terminals de les biblioteques. S'hi subscriuen enciclopèdies temàtiques o diccionaris però darrerament s'han incorporat també bases de dades d'interès legals o col·leccions de revistes electròniques com el Quiosc.cat de l'APPEC. En l'àmbit de les biblioteques públiques de l'Estat espanyol es pot afirmar que les biblioteques públiques catalanes són les disposen d'una de les millors col·leccions en aquest sentit.

Cal donar, però, un impuls més i donar accés a més recursos electrònics que fins ara eren considerat massa especialitzats. Bases de dades de premsa, d'informació econòmica, d'interès científic, etc. són també recursos necessaris per donar satisfacció a col·lectius professionals que també són usuaris de la biblioteca pública i que no sempre tenen cobertes les seves necessitats. Tampoc no hauríem de ser

⁸ <http://www.imaginalabiblioteca.cat/>

⁹

<http://www20.gencat.cat/portal/site/Biblioteques/menuitem.690b4e2d7721b5b009671410b0c0e1a0/?vgnextoid=aab787718b0c0110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=aab787718b0c0110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD>

aliens a disposar de col·leccions de llibres tècnics, especialment de manuals d'informàtica, telecomunicacions, o d'aprenentatge de llengües. El factor llengua també comença a ser superat ja que molts dels usuaris de les biblioteques públiques poden consultar, sense massa problemes, manuals en anglès.

Lligat a aquesta voluntat d'incrementar l'accés a recursos electrònics es planteja la necessitat de desenvolupar un servei que permeti la descàrrega de llibres, àudio i vídeo. S'han mantingut diferents contactes amb diferents sectors de la indústria cultural catalana i s'estan proposant i estudiant varies solucions.

Una de les qüestions plantejades per part d'aquests interlocutors és la necessitat de disposar d'una plataforma comuna per a totes les biblioteques. Aquests tipus de desenvolupament són cars, tant si es fan a partir de plataformes pròpies com si es contracta el servei. Paral·lelament es dona la necessitat que els recursos electrònics contractats per la Subdirecció General de Biblioteques han de ser accessibles per a tots els ciutadans catalans, ja que tots tenen dret a ser usuaris del Sistema de Lectura Pública de Catalunya.

A partir d'aquí es constata la possibilitat de convidar a totes les biblioteques del Sistema Bibliotecari de Catalunya a treballar en aquesta línia de forma que els costos inicials siguin optimitzats i els esforços puguin anar encaminats a incrementar les col·leccions i no a mantenir plataformes de distribució separades.

En la línia de sistema bibliotecari descrita per Renedo (2009), la Subdirecció General de Biblioteques hauria de poder fer possible la coordinació dels diferents agents i que l'esforç compartit es tradueixi en un enriquiment col·lectiu garantint l'accés de tots a tot

Queda pendent en el moment de redactar aquesta comunicació el poder presentar una proposta concreta de plataforma comuna de distribució de llibres electrònics.

6. Bibliografia

Alós, Ernest. "L'Oferta d'e-books en castellà i català es dispararà al desembre". El Periódico, 11/10/2009

Armstrong, C.J. ; Lonsdale, R. ; Nicholas, D. "SuperBook: planning for the e-book revolution". Library and Information Update. Vol. 5 No. 11 (2006), pp. 28-30.

Berube, L. "E-books in public libraries: a terminal or termination technology?" Interlending & Document Supply. 33 (1) (2005), 14-18.

Block, M. The thriving library: Successful strategies for challenging times. Medford, NJ: Information Today, 2007. ISBN 978-1-57387-277-5

Clark, D.T. "Lending Kindle Ebook Readers: First results from the Texas A&M University Project." Collection Building, 28 (4), 2009.

Clark, D. T. ; Goodwin, S. P. ; Samuelson, T. ; Coker, C. "A qualitative assessment of the Kindle e-book reader: results from initial focus groups". Performance Measurement and Metrics. 9 (2), (2008)118-129.

Coyle, K. (2003). "E-reading", Library Journal". Net Connect Supplement (2003) pp. 8-12.

Digitalización del libro y uso de las redes sociales en el sector editorial 2009. [en línea]. Ediciona.
http://www.ediciona.com/digitalizacion_del_libro_y_uso_de_las_redes_sociales_en_el_sector_editorial_2009-rec-f1104.htm [Consulta 20/01/2010]

Espejo, Antonio. "Una biblioteca en mis manos". El País 26/02/2009

J.M. "Editoriales españolas ofrecerán best sellers en Internet para estas navidades". El País, 16 de octubre de 2009

Kang, Y. Y. ; Wang, M. J. ; Lin, R. "Usability evaluation of E-books". Displays. 30 (2), 49-52 (2009).

Landoni, M. ; Hanlon, G. "E-book reading groups: interacting with e-books in public libraries". The Electronic Library. 25 (5) (2007), 599-612.

Lesk, M. ; Lesk, M. Understanding digital libraries. Amsterdam: Elsevier, 2005. ISBN 978-1-55860-924-2

Ministerio de Cultura. Panoràmica de la edició espanyola de libros 2007 : anàlisi sectorial del libro. Madrid : Ministerio de Cultura, DL 2008. ISBN: 978-84-8181-384-5

Renedo i Puig, Carme. "L'articulació bibliotecària de Catalunya, un bon joc a les mans" [en línia]. BiD, 23, desembre (2009) <http://www.ub.edu/bid/23/renedo1.htm> [Consulta 20/01/2010]

Rowlands, I. ; Nicholas, D. ; Williams, P. ; Huntington, P. ; Fieldhouse, M. ; Gunter, B. et al. "The Google generation: the information behaviour of the researcher of the future". Aslib Proceedings. 60 (4) (2008), 290-310.

Schilit, B. "Why e-Read? : finding opportunities in the merger of paper and Computer". Future of Print Media Journal (1999)

Soules, A. "The shifting landscape of e-books". New Library World. 110 1/2 (2009) 7 – 21

Térmens i Graells, M. L'ús de les revistes electròniques a les universitats catalanes : una anàlisi en el context del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya. Barcelona: CBUC, 2008

University College, London, British Library, & Joint Information Systems Committee. "Information behaviour of the researcher of the future" [en línia]. [London]: UCL., 2008
http://www.jisc.ac.uk/media/documents/programmes/reppres/gg_final_keynote_1101_2008.pdf. [Consulta 20/01/2010]

Vasileiou, M. ; Rowley, J. "Progressing the definition of 'e-book'", Library Hi Tech, Vol. 26 No. 3, (2008) pp. 355-68.

Vassiliou, M. "Progressing the definition of e-book". Library Hi Tech 26 (3) (2008), 355-368.

Vasileiou, Magdalini ; Hartley, Richard ; Rowley, Jennifer. "An overview of the e-book marketplace". Online Information Review, Volume 33, Number 1 (2009), pp. 173-192(20)

Woods, B. ; Ireland, M. "EBook Loans: an e-twist on a classic interlending service". Interlending & Document Supply. 36 (2) (2008), 105-115.